

**Konferencja na temat „Problematyka i metody badań szaty roślinnej w środowisku przyrodniczym (z uwzględnieniem gospodarki człowieka i współzależności roślinność — świat zwierząt)”
(Polanka Haller, Kraków, 22—24 IX 1983 r.)**

Konferencja odbyła się pod patronatem Sekcji Geobotaniki i Taksonomii Roślin Komitetu Botaniki PAN oraz Komisji Ekologicznych Podstaw Gospodarki Przestrzennej Komitetu Ekologii PAN. Zorganizowała ją prof. Anna Medwecka-Kornaś z zespołem pracowników Zakładu Ekologii Instytutu Botaniki UJ, przy pomocy gospodarzy głównego terenu obrad — Polanki Haller — mgr inż. T. Zuberka, dyrektora Rolniczych Zakładów Doświadczalnych UJ i mgr inż. P. Tomczuka, kierownika majątku UJ Polanka Haller. W obradach wzięli udział ekologowie, rolnicy, geografowie i planiści przestrzenni, reprezentujący dziewięć wyższych uczelni, cztery instytuty PAN oraz Instytut Kształtowania Środowiska w Warszawie i jego oddziały we Wrocławiu i w Gdańsku. Na bogaty program konferencji złożyło się 17 referatów, wycieczka do lasu, pokaz i omówienie doświadczeń prowadzonych w ekosystemach leśnych doliny Wierzbanówki — obiektu kompleksowych badań Instytutu Botaniki UJ — oraz demonstracja różnego rodzaju map, zdjęć lotniczych, kartogramów i innych materiałów kartograficznych, będących wynikiem badań środowiska przyrodniczego.

Obrady otworzyła prof. A. Medwecka-Kornaś, kierująca działalnością Sekcji Geobotaniki i Taksonomii Roślin Komitetu Botaniki PAN oraz Komisji Ekologicznych Podstaw Gospodarki Przestrzennej Komitetu Ekologii PAN. W referacie podkreśliła niezwykle ważną wagę kompleksowych badań środowiska przyrodniczego wobec zwiększającej się groźby jego degradacji i konieczność zaangażowania szerokiej rzeszy naukowców i innych grup społecznych do skutecznej walki o ochronę środowiska. Omówiła program i częściowe wyniki prowadzonych w Stacji Ekologicznej UJ wszechstronnych badań: geologicznych, geomorfologicznych, hydrograficznych, gleboznawczych, klimatycznych, geobotanicznych itd. Prof. A. Medwecka-Kornaś zwróciła uwagę, że w badaniach środowiska przyrodniczego, obok ujęć fizjograficznych, coraz większego znaczenia nabierają ujęcia ekosystemowe, wymagające dopracowania spójnych koncepcji i metod oraz czytelnej prezentacji wyników przez różnych specjalistów. Celem konferencji m.in. miała być zatem wzajemna prezentacja osiągniętych wyników, informacja o prowadzonych badaniach oraz dyskusja dotycząca metod i podejść badawczych.

Problematyka poszczególnych referatów była dość zróżnicowana. Doc. J. Wilkoń-Michalska przeanalizowała związek niektórych elementów makro- i mikrostruktury runa leśnego w rezerwacie Las Piwnicki z topograficznym, hydrologicznym i glebowym zróżnicowaniem badanego obszaru. Kartograficzna prezentacja wyników umożliwiła wykazanie interesujących zależności, np. między różnorodnością gatunkową, produktywnością fitocenoz, przestrzennym zróżnicowaniem war-

tości LAI i rozmieszczeniem odrębnych, ekologicznych grup gatunków a zmienną w badanych układach wilgotnością siedliska.

Doc. M. Gromadzki i dr J. Herbich przedyskutowali zalety jednoczesnego stosowania zdjęć lotniczych i fotomap w badaniach geobotanicznych i ornitologicznych, a także wykazali przydatność zdjęć lotniczych i map roślinności rzeczywistej do wstępnej, ornitologicznej charakterystyki terenu. Zaprezentowane przez Autorów mapy Kaszubskiego Parku Narodowego są pierwszym w Polsce międzydyscyplinarnym opracowaniem tego typu.

Dr J. Matuszkiewicz omówił szczególną rolę geobotaniki w wielodyscyplinarnych badaniach środowiska naturalnego. Podkreślił celowość krajobrazowego ujęcia roślinności jako podstawy do wydzielenia złożonych systemów środowiska, jako pomostu między naukami biologicznymi a fizyczno-geograficznymi oraz jako właściwej metody w ocenie wpływu działań człowieka o zasięgu wieloprzestrzennym na całość układów ekologicznych.

Dr E. Roo-Zielińska zreferowała wyniki wszechstronnych badań geoekologicznych, prowadzonych na modelowym dla strefy podmiejskiej obszarze Białoleki Dworskiej. Przedyskutowała metody syntetycznego ujmowania antropogennych przekształceń flory i roślinności oraz zaprezentowała kilkanaście map odzwierciedlających swoistą strukturę ekologiczną, fitogeograficzną i fitosocjologiczną flory i roślinności strefy podmiejskiej.

Dr B. Solińska-Górnicka zaprezentowała wyniki zespołowych badań roślinności Lubelskiego Zagłębia Węglowego, przeprowadzonych w związku z przewidywanym przekształceniem krajobrazu rolniczo-leśnego w przemysłowy. Przedstawiła mapę roślinności rzeczywistej i potencjalnej roślinności naturalnej (w skali 1:25 000) na obszarze centralnego okręgu wydobywczego LZW. Przedyskutowała tendencje przemian roślinności oraz źródła stosunkowo dużej różnorodności siedlisk badanego obszaru.

Mgr J. Chojnacki przedstawił problem kartograficznej prezentacji roślinności wielkiego miasta w dużej skali. Koncepcję mapy roślinności Warszawy oparł na zasadzie zróżnicowania jakościowego odrębnych typów, nie zawsze odpowiadających jednostkom systemu syntaksonomicznego. W hierarchicznym układzie jednostek legendy uwzględnił różne źródła zmienności, przy czym zróżnicowanie pierwszoplanowe przebiegało w gradiencie antropogennego przekształcenia roślinności.

Referat prof. Z. Kajaka dotyczył obciążenia wód powierzchniowych fosforem i azotem ze źródeł punktowych i obszarowych. Autor przytoczył wiele danych wskazujących na groźbę dalszego wzrostu eutrofizacji zbiorników wodnych. Wskazywał na niewłaściwą gospodarkę człowieka na obszarach zlewni i podkreślił konieczność dostosowania dawek nawozów i terminów nawożenia pól do konfiguracji terenu, stopnia pokrycia szatą roślinną, charakteru roślinności, sieci wodnej.

Prof. J. Pinowski i prof. T. Traczyk przedstawili generalne założenia i aktualny stan kompleksowych badań (geologicznych, hydrologicznych, geobotanicznych, zooekologicznych), prowadzonych na terenie gminy Łomianki w ramach tematu „Elementy funkcjonowania ekosystemów w strefie podmiejskiej”. Autorzy zreferowali uzyskane już wyniki oraz wskazali na potrzebę uzupełnienia badań m.in. o analizy skażeń powietrza i biologicznego stanu populacji ludzkiej.

Dr M. Cieślak omówił wyniki wstępnych badań dotyczących wpływu wielkości kompleksów leśnych, odległości między sąsiadującymi ekosystemami leśnymi i kształtem powierzchni zajętej przez lasy a bogactwem gatunkowym awifauny lęgowej. Uzyskany materiał faktograficzny posłużył Autorowi do zweryfikowania niektórych hipotez sformułowanych przez MacArthura i Wilsona w odniesieniu do wysp biogeograficznych.

Wystąpienie prof. J. Prończuka poświęcone było rozważaniom na temat styku ekologia-praktyka gospodarcza. Posługując się przykładami z dziedziny łąkarstwa Autor stwierdził, że ekolodzy niedostatecznie i nieumiejętnie bronią racji przyrody w konflikcie między jej interesem a doraźnym interesem gospodarczym. Badania ekologiczne należałoby przybliżyć praktyce, a wyniki przełożyć na język powszechnie zrozumiałych kategorii ekonomicznych.

Dr. S. Balcerkiewicz omówił wstępne wyniki badań nad typami krajobrazu rolniczego w ujęciu fitosocjologicznym. Autor zastosował w nich wprowadzaną obecnie metodę analizy jednostek krajobrazowych, tzw. sigmasocjacji, i zaprezentował tabelaryczne ujęcie opisanych w terenie jednostek roślinności.

Dr S. Loster zreferowała częściowe wyniki badań florystycznych przeprowadzanych na silnie przekształconym przez człowieka obszarze w dolinie Wierzbakówki (Podgórze Wielickie). W formie instruktywnych kartogramów przedstawiła rozkład wskaźników bogactwa florystycznego, odrębności florystycznej i udziału antropofitów. Wsunęła także propozycję stosowania liczbowego wskaźnika oceny stopnia antropogennego przekształcenia roślinności oraz dokonała oceny reprezentatywności wymienionych wskaźników dla szerszego obszaru Podgórza.

Prof. T. Traczyk omówił problematykę i aktualny stan badań szaty roślinnej w aspekcie krążenia materii w krajobrazie rolniczym (obszar zlewni rzeki Jorki na Pojezierzu Mazurskim). Zreferował wstępne wyniki badań nad użytkowaniem ziemi i produkcją pierwotną wybranych zbiorowisk roślinnych.

Doc. Z. Ciesielska i doc. A. Kajak zreferowały wyniki badań prowadzonych w dolinie Biebrzy, a obejmujących charakterystykę wód podziemnych i powierzchniowych, złóż torfowych, gleb, zbiorowisk roślinnych i zespołów organizmów heterotroficznych. Przeanalizowały całokształt przemian, jakie zaszły na tym terenie w ciągu ostatniego stulecia, a także zweryfikowały hipotezę o postępującej stabilizacji badanych układów m.in. na podstawie oceny składu gatunkowego, liczebności i biomasy populacji organizmów glebowych.

Dr A. Nienartowicz i dr A. Barcikowski przedstawili wyniki badań nad bilansem energetycznym w krajobrazie leśnym, rolniczym i miejskim, a więc w krajobrazach o różnym sposobie użytkowania przez człowieka. Zaprezentowali modele przepływu energii odzwierciedlające wzajemne relacje pomiędzy nakładami energetycznymi a stanem biomasy roślinnej i wielkością produkcji pierwotnej w uwzględnionych typach krajobrazów.

Mgr K. Niedźwiecka zreferowała wyniki badań środowiska w obszarze Legnicko-Głogowskiego Okręgu Miedziowego, przeprowadzonych w latach 1971—1974 dla potrzeb planu zagospodarowania przestrzennego województwa legnickiego. Zwróciła uwagę na konieczność szerokiego uwzględnienia roli człowieka w środowisku naturalnym, a także na trudności z wdrożeniem wyników badań w racjonalne zagospodarowanie obszarów przemysłowych.

Konferencję uznać trzeba za niezmiernie pożyteczną i udaną. Spotkanie przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych i planistów przestrzennych dowiodło celowości wzajemnej prezentacji koncepcji, metod i wyników uzyskiwanych w badaniach środowiska przyrodniczego. Uczestnicy konferencji zgodnie uznali konieczność kontynuacji i rozwijania wielo- i międzydyscyplinarnych, długofalowych programów badawczych dotyczących środowisk, a także potrzebę częstszego organizowania spotkań tego typu. Zgodnie także uznano, iż mapy tematyczne i wszelkiego rodzaju ujęcia kartograficzne są ważnym sposobem przekazywania wiedzy o środowisku i stanowią dogodną płaszczyznę porozumienia się specjalistów różnych dyscyplin. Równocześnie podkreślono niedostatek informacji o aktualnie prowadzonych i planowanych badaniach w poszczególnych placówkach naukowych kraju.

Wnioski z konferencji przekazane zostały Komitetowi Ekologii PAN i Komitetowi Botaniki PAN. Do obu komitetów uczestnicy spotkania zaapelowali o po-

parcie rozwoju metod kartograficznych oraz o pomoc finansową w uzyskaniu podkładów kartograficznych i publikowaniu już opracowanych map. Zaproponowali także wprowadzenie do programów badawczych na najbliższą przyszłość sprawy sporządzenia szczegółowego zdjęcia terenowego roślinności rzeczywistej Polski, przy użyciu współczesnych metod kartograficznych i według ujednoliczonej instrukcji.

Konferencja była znakomicie zorganizowana. Organizatorzy dołożyli wszelkich starań, uwieńczonych zresztą pełnym sukcesem, by obrady odbywały się w rzeczowej, bezpośredniej i ogromnie sympatycznej atmosferze, a ich uczestnicy z zalem opuszczali uroczą Polankę Haller i gościnne zakłady Instytutu Botaniki UJ. W imieniu uczestników Pani Profesor Annie Medveckiej-Kornaś oraz Jej współpracownikom składam wyrazy gorącego podziękowania.

Ewa Symonides

X Sympozjum Sekcji Entomologii Leśnej Polskiego Towarzystwa Entomologicznego (Złoty Potok k. Częstochowy, 10—11 X 1983 r.)

Tematem przewodnim omawianego Sympozjum były masowe pojawy szkodników leśnych, a w szczególności brudnicy mniszki (*Lymantria monacha* L.), nekającej ostatnio lasy Polski z niespotykaną do tej pory intensywnością. Tematyce tej poświęcone było na Sympozjum 14 referatów, które wygłosili: prof. K. Borsiewicz, dr A. Kolk, doc. E. Śliwa, mgr inż. A. Fudała, dr B. Głowcka, mgr inż. E. Baraniak, mgr inż. L. Ćwikliński, dr inż. Honowski, doc. K. Gądek, mgr inż. M. Ossowska, prof. Z. Sierpiński, dr inż. A. Król, mgr inż. A. Rodzewicz i dr J. Piechota. Treścią referatów były elementy historii masowych pojawów mniszki, analiza przebiegów gradacji i przyczyny ich zaostrzenia w ostatnich latach, problem szkodników wtórnych, oceny skuteczności stosowanych metod zwalczania.

Na terenie Polski pierwszy odnotowany oficjalnie masowy pojaw mniszki miał miejsce w latach 1806—1810 w drzewostanach świerkowych na Mazurach. Od tej daty mamy pełną dokumentację masowych pojawów. Wynika z niej, że o ile czas trwania gradacji (ok. pięciu lat) i jej przebieg (powolne narastanie i gwałtowne załamanie liczebności) nie ulegają większym zmianom, o tyle skracają się wyraźnie okresy międzygradacyjne i rozszerza zasięg kolejnych gradacji. Głównym obszarem rozszerzania się gradacji mniszki są lasy północno-zachodniej części kraju w województwach: toruńskim, gdańskim, olsztyńskim, szczecińskim i pilskim. Jednocześnie szkodnik ten, pierwotnie atakujący tylko świerczyny, wyraźnie rozszerza swą specjalizację pokarmową, dając masowe pojawy w drzewostanach sosnowo-świerkowych, sosnowych i borach mieszanych. Towarzyszy temu rozszerzanie się powierzchni gołożerów, spadek odporności regeneracyjnej drzewostanów i wielkoobszarowa inwazja szkodników wtórnych, jak korniki, opieńki, mechowce przenoszące grzyby podkorowe itp.

Równolegle z ostatnią gradacją mniszki na północy kraju, która w 1983 r. wygasła, w południowych rejonach na obszarach górskich i podgórskich wystąpiły gradacje szeregu gatunków owadów, które nie były dotychczas notowane jako szkodniki występujące masowo (*Exotelea dodecella* L., *Cephalcia falleni* Dalm., *Zeirafra diniana* Gue.). W rezultacie bilans ostatniej gradacji szkodników leśnych w Polsce jest katastrofalny. Według oficjalnych szacunków 2/3 lasów Polski to lasy ciężko chore i zagrożone wycięciem.